

METODIKA ČINNOSTNÍHO UČENÍ S POMŮCKOU SKLÁDACÍ ABECEDA

Autoři: Mgr. Alena Bára Doležalová, Mgr. Čeněk Rosecký

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

činnostní učení

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tato publikace byla vytvořena v rámci projektu Tvořivá škola – čtení a psaní s porozuměním,
který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

SKLÁDACÍ ABECEDA – METODICKÉ POZNÁMKY

INOVACE: barva, pořadí probíraných písmen, využití k didaktickým hrám a činnostem

K ČEMU SLOUŽÍ:

- k zapamatování a procvičování znalosti tvarů velkých a malých tiskacích písmen
- k analyticko-syntetickým činnostem s písmeny
- slabiky různé stavby (otevřená slabika, zavřená slabika...)
- slova ze slabik různé stavby – metodický postup výuky čtení slov
- krátké věty
- k různým činnostem a didaktickým hrám ve vyučování čtení a psaní v 1. ročníku

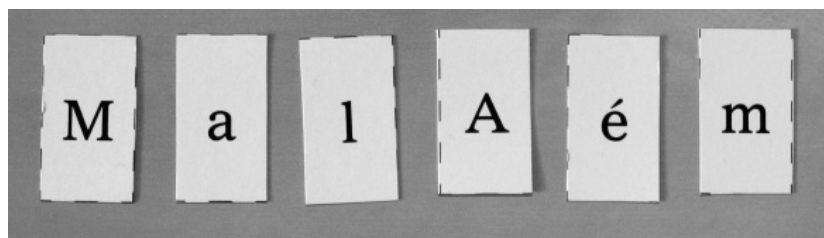
POPIS ZÁKLADNÍCH ČINNOSTÍ A DIDAKTICKÝCH HER S POMŮCKOU

1. Řazení písmen podle diktátu učitele (žáka)

Procvičujeme: znalost velkých i malých písmen, pohyb oka po řádku zleva doprava, následné čtení řady.

Př.: Učitel postupně diktuje: velké M, malé a, malé l, velké A, malé é, malé m...

Žáci rovnají na lavici postupně diktovaná písmena.

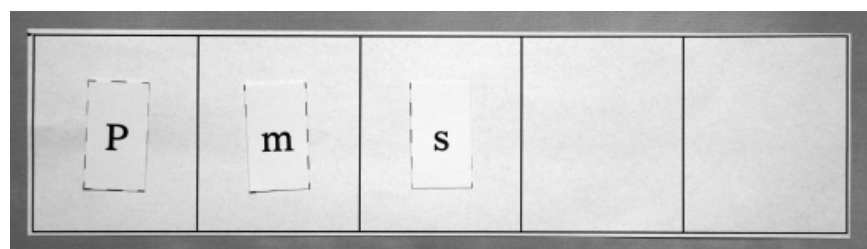
Kontrola: opakované čtení, otázky učitele (které písmeno máš první, které třetí, které písmeno je za velkým A apod.), kontrola podle tabule

2. Řazení písmen do mřížky podle pokynů učitele (žáka)

Procvičujeme: znalost velkých a malých tiskacích písmen, porozumění pojmům před, za, vlevo, vpravo, orientaci v řádku, při opakovaném čtení pohyb oka po řádku.

Mřížka: viz Karty a šablony pro 0. r., č. 9b

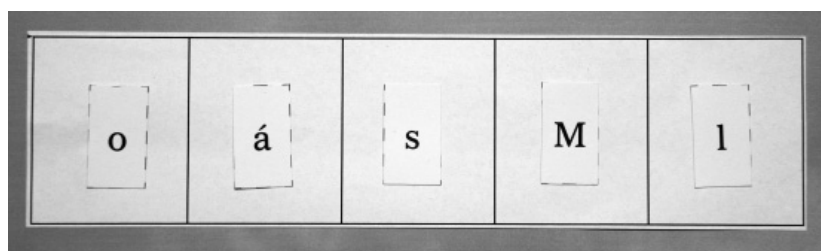
Př.: Pokyny učitele: polož velké P do prvního políčka, dej malé s do třetího pole, dej za velké P malé m...

Žáci rovnají do mřížky písmena podle pokynů.

Obměna: Učitel má na tabuli v mřížce připravené psací tvary písmen, žáci dávají do své mřížky tiskací tvary těchto písmen.

Psací tvary: viz Demonstrační psací abeceda

3. Řazení obrázků do mřížky podle pokynů učitele (žák)

Procvičujeme: fonematický sluch, určování první hlásky ve slově, orientaci v řádku.

Př.: Učitel postupně zvedá obrázky např. ze souboru Slabiky s obrázky a ke každému přidá pokyn, kam ho mají žáci umístit.

Pokyny učitele: učitel ukáže obrázek motýla a přidá pokyn – první písmeno slova dej do třetího pole, pak ukáže obrázek papouška – první písmeno dej do posledního pole...

Žáci si řeknou slovem obrázek, určí první hlásku a správné písmeno ze skládací abecedy umístí správně podle pokynu učitele do mřížky.

Kontrola: viz 1 či společné pokládání obrázků do mřížky na tabuli – uč.: Kam dáme obrázek motýla? Ž: Motýla dáme do třetího pole...

4. Umisťování písmen do tabulky podle pokynů učitele (žák)

Procvičujeme: znalost velkých a malých tiskacích tvarů písmen, orientaci v tabulce, další pojmy – nad, pod..., následné procvičování čtení připravené tabulky.

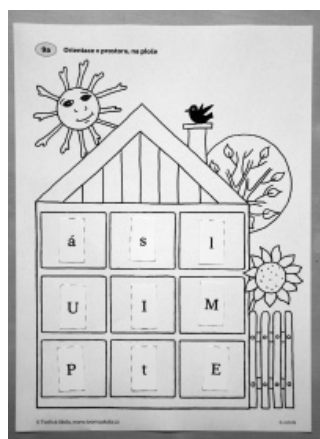
Tabulka: viz Karty a šablony pro 0. r., č. 9a

Př.: Učitel – dej velké S do druhého řádku první pole, malé á do prvního řádku třetí pole, velké M pod malé á...

Žáci umisťují písmena podle pokynů do tabulky.

Obměna: Učitel má připravenou tabulku na tabuli a má v ní již písmena připravená, žáci mají umístit do tabulky druhé písmeno z dvojice tiskacích písmen.

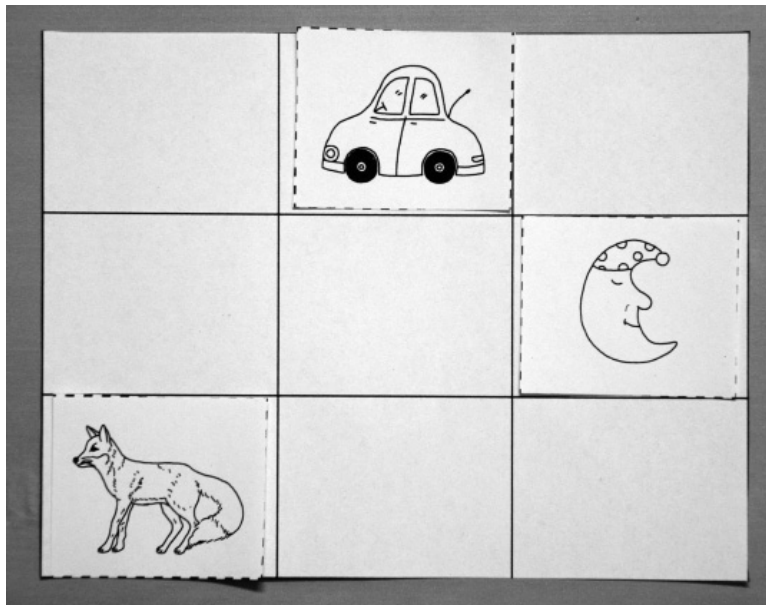
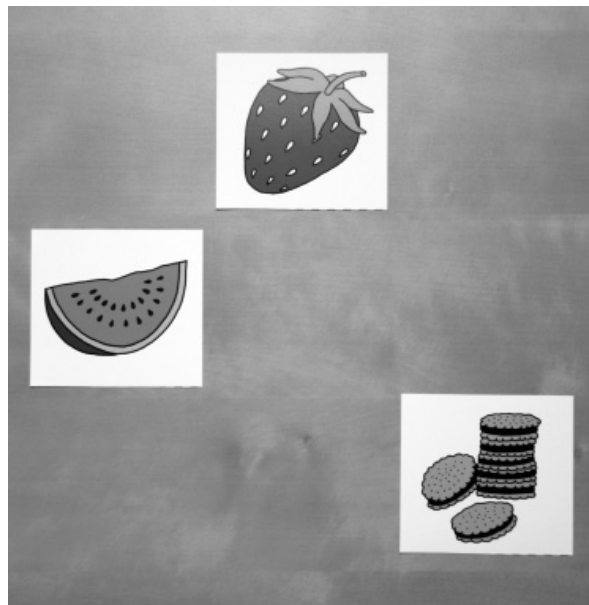
Obměna: dvojice psací, tiskací písmena

5. Umisťování písmen do tabulky podle obrázků

Procvičujeme: fonemický sluch, určování první hlásky ve slově a přiřazení k tomu správného písmene, orientaci v tabulce.

Tabulka: viz Karty a šablony pro 0. r., č. 9a, nebo vhodná část tabulky viz Karty a šablony pro 1. r., č. 6a

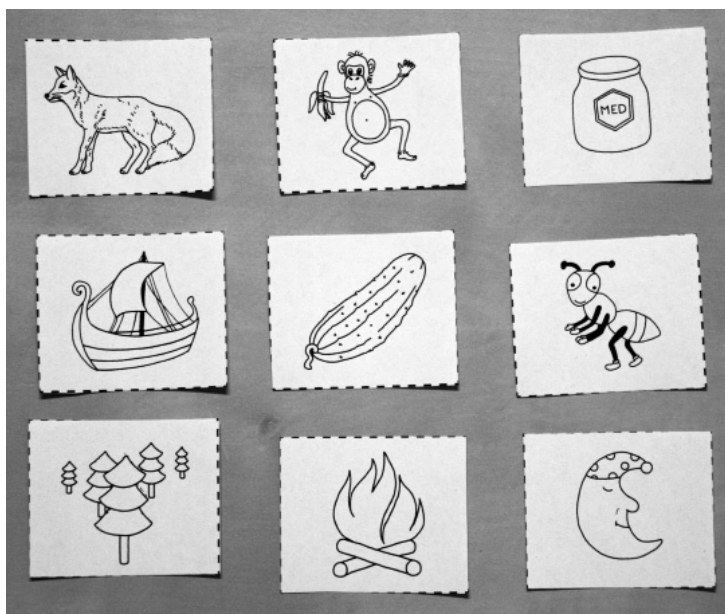
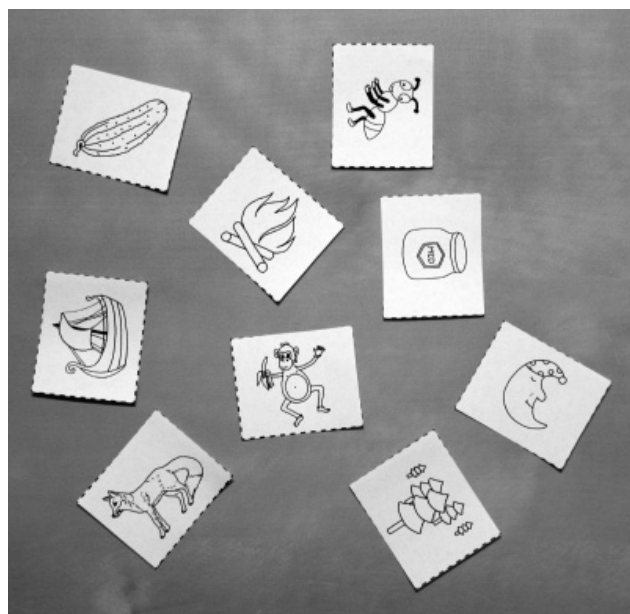
Př.: Učitel ukazuje postupně obrázky ze souboru Slabiky s obrázky (např. meloun, sušenky, jahoda...), nebo obrázky ze souborů Karty a šablony pro 0. a 1. r. (např. auto, měsíc, liška...) a dává pokyny, kam žáci počáteční písmeno při vyslovení slova podle obrázku mají do své tabulky na lavici umístit.

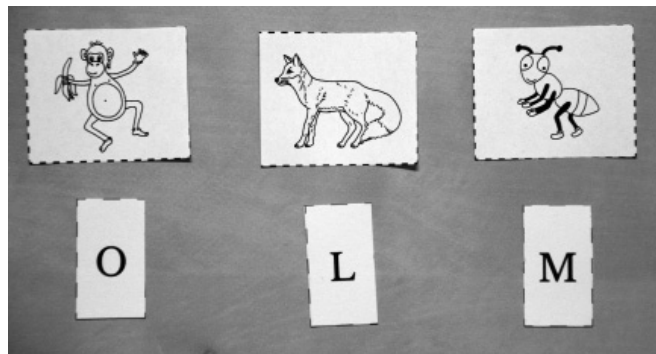
6. Třídění obrázků podle počáteční hlásky

Procvičujeme: fonemický sluch, určování první hlásky ve slově podle obrázku, třídění.

Žáci mají na lavici soubor obrázků (např. ze souboru Karty a šablony pro 1. r., č. 3). Roztřídí je do řad či sloupců podle počátečního písmene a vhodné písmeno k nim vyberou ze Skládací abecedy.

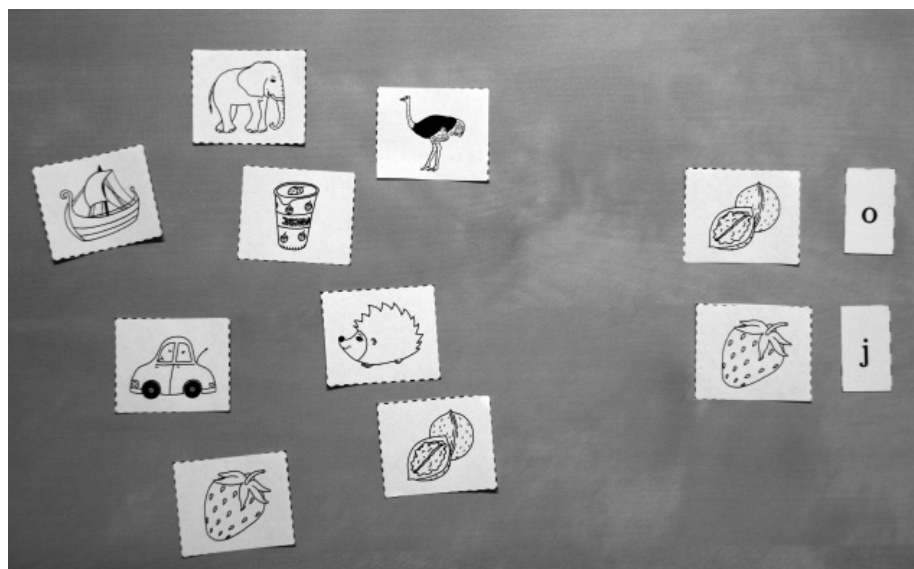
Obměna: Ze souboru vyberou žáci jen určité obrázky podle pokynů učitele, nebo podle významu (zvířata, dopravní prostředky apod.) a k jednotlivým obrázkům přiřadí správná písmena ze Skládací abecedy.

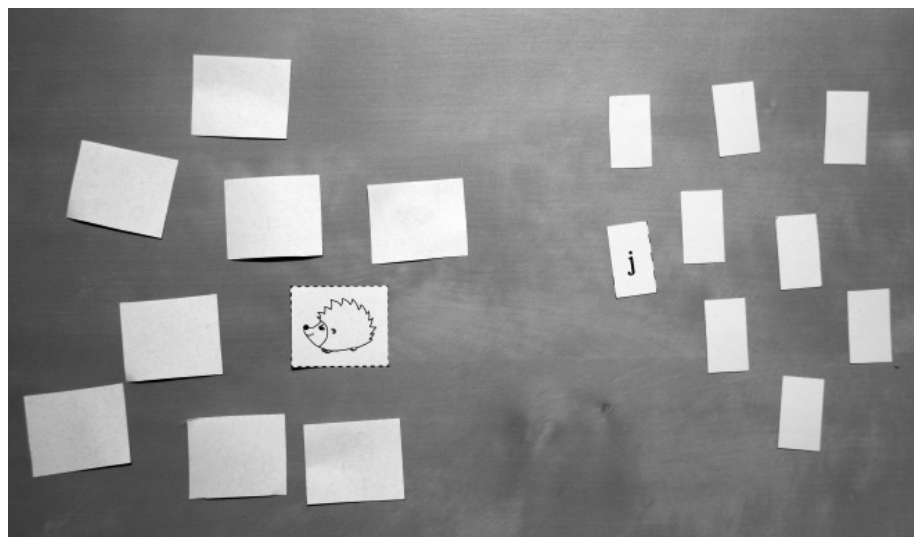
7. Hra ve dvojicích

Procvičujeme: fonematický sluch, znalost písmen, spolupráci, dodržování pravidel, kontrola.

Správná dvojice: jeden žák vybere obrázek ze souboru (např. Karty a šablony pro 1. r., č. 3), druhý žák k němu přiřadí správné písmeno ze Skládací abecedy a obráceně.

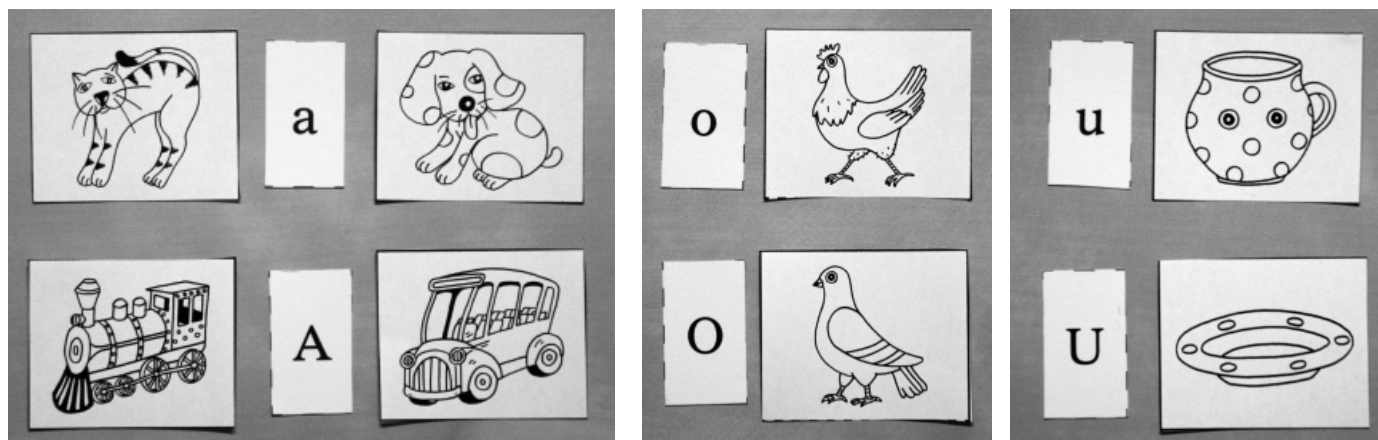
Pexeso: žáci mají otočené kartičky z připraveného souboru (obrázky) a písmena (Skládací abeceda) a hrají jako pexeso, hledají správné dvojice.

8. První čtení s obrázky a písmeny

Procvičujeme: znalost prvních písmen, schopnost užívat slova ve správných gramatických tvarech.

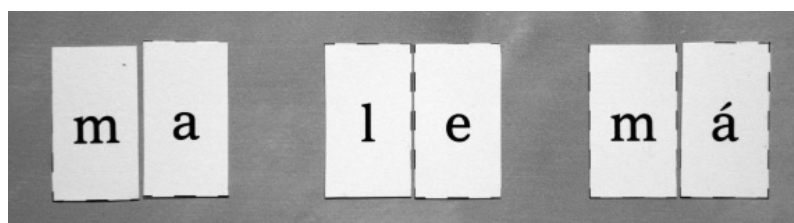
Pomocí obrázků a prvních písmen již mohou žáci číst. Učitel připravuje takovéto čtení již od prvopočátku. Má-li každý žák obrázky a písmena ze Skládací abecedy, může vytvářet své vlastní úkoly na čtení na lavici – individualizace ve výuce.

9. Skládání slabik podle diktátu učitele

Procvičujeme: analýzu a syntézu otevřené slabiky.

Př.: Učitel řekne slabiku, např. ma, žák udělá sluchovou analýzu slabiky a složí ji z písmen Skládací abecedy, slabiku pak přečte jako celek (syntéza). Učitel pak pokračuje postupně dalšími slabikami, např. le, má..., složené slabiky pak společně či individuálně čteme. Zpětně provádíme rozdělení přečtených slabik na jednotlivé hlásky (další analýza).

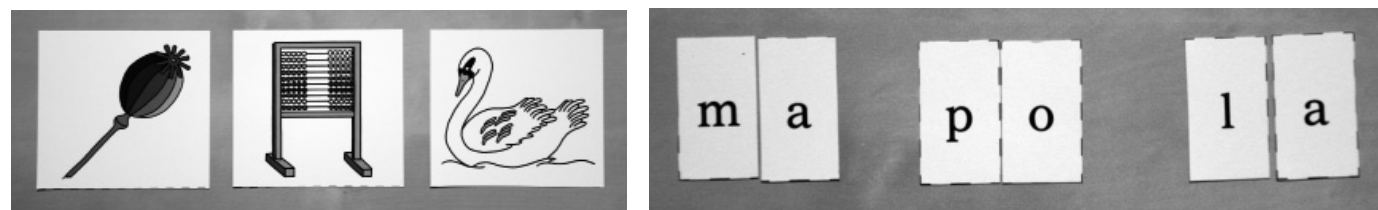

10. Skládání slabik podle obrázků

Procvičujeme: fonematický sluch, rozdělování slov na slabiky, určování první slabiky ve slově, analýza a syntéza slabik.

Př.: Učitel ukazuje postupně obrázky např. makovice, počítadlo, labuť... (lze využít obrázky ze souboru Slabiky s obrázky, nebo ze souboru Karty a šablony pro 1. r., č. 3e, g.

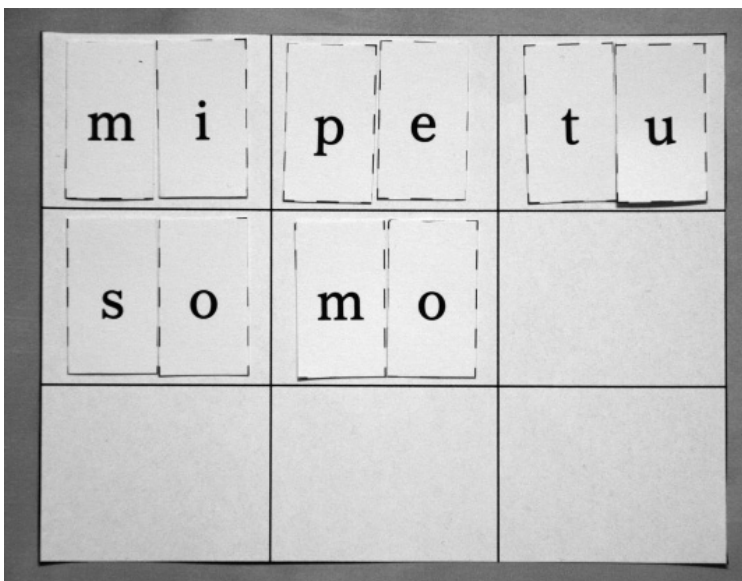
Žáci si řeknu slovo podle obrázku, vysloví nahlas první slabiku, provedou analýzu slabiky a sestaví ji z písmen skládací abecedy.

11. Skládání slabik do tabulky

Procvičujeme: určování první slabiky ve slově, procvičování tvoření slabik (analýza a syntéza), orientaci v tabulce, čtení slabik.

Učitel má připravenou na tabuli tabulku s obrázky (např. ze souboru Slabiky s obrázky, nebo ze souboru karty a šablony pro 1. r., č. 3e, g, žáci do stejné tabulky skládají na stejnou pozici místo obrázku správnou slabiku. Poté slabiky čteme v řádcích i sloupcích.

12. Skládání slabik (později slov) obtížnější stavby do připravených mřížek

Mřížky pro slova různé stavby, např.:

máma

ota

les

motýl

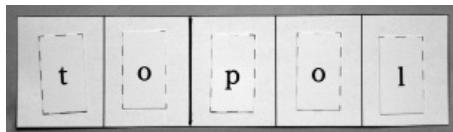
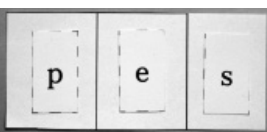
škola

kočka

Procvičujeme: důkladnou analýzu slyšené slabiky a její správné složení z písmen Skládací abecedy, složení dvouslabičných slov.

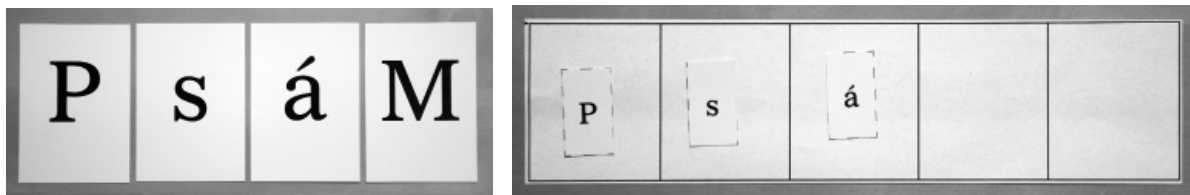
Tyto činnosti mají význam zejména pro žáky se zhoršenou schopností analýzy obtížnějších slabik (později slov) a měly by vždy předcházet výuce čtení nového typu slov či předcházet např. pozdějšímu diktátu.

13. Kimovy hry

Procvičujeme: sluchovou i zrakovou paměť, postřeh, orientaci.

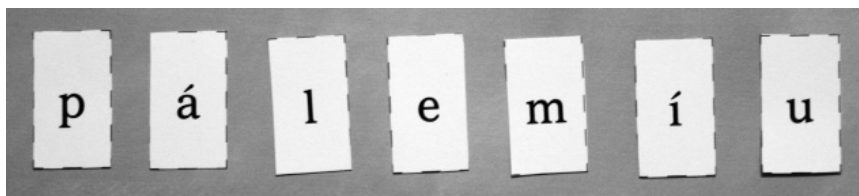
Žáci pozorují určitou dobu připravené obrázky, písmena, slabiky. Můžeme je také nejdříve číst, pracovat s nimi. Potom by se měli žáci pokusit připravit obrázky, písmena, slabiky stejně tak, jak byly na tabuli či pracovním listu. Nejdříve pracujeme s několika obrázky, písmeny, slabikami v řadě, pak můžeme volit i obtížnější varianty.

14. Přepis

Procvičujeme: znalost tiskacích a psacích tvarů, přepis, kontrola.

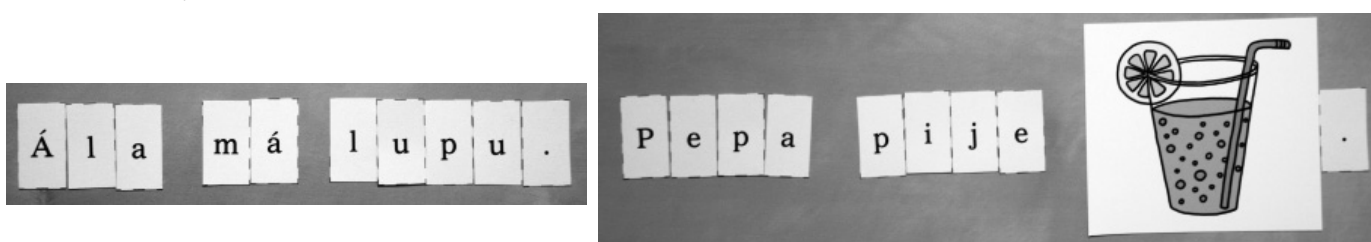
Žáci si připraví podle diktátu učitele (žáka), podle přípravy na tabuli apod. písmena, slabiky, či slova. Potom se je pokusí přepsat na lísteček, do sešitu psacím. Učíme žáky si práci kontrolovat. Můžeme připravit (na tabuli, lístečku) správné řešení a vést žáky k samokontrolě.

15. Sestav větu

Procvičujeme: analýza věty na slova, analýza slov, tvoření jednoduchých vět.

Z písmen lze skládat slova i věty. Pro naši práci postačují jednoduché věty ze dvou či tří slov. Do vět můžeme zařazovat také obrázky. Do vět zařazujeme k sestavování slova stavby, kterou potřebujeme procvičit. V prvním ročníku zároveň učíme žáky, že mezi slovy děláme mezery. Necháme je vyvodit úsudek, že s mezerami je porozumění textu lepší. Sestavenou větu můžeme opisovat i přepisovat. Dáváme prostor také k individualizaci a necháme, aby žáci sami vytvářeli věty. Lépe nám to ukáže, na jakém stupni analýzy a syntézy již žáci jsou a že někteří dokáží již sestavit slova s poměrně obtížnou stavbou.

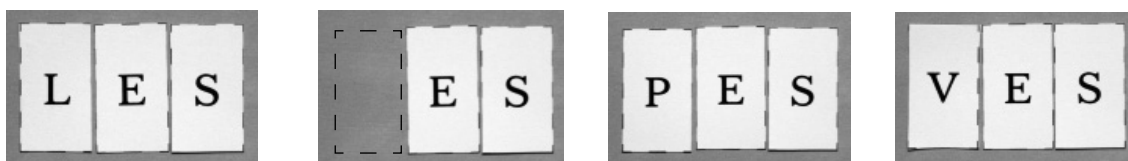

16. Čáry – máry

Procvičujeme: rozvoj slovní zásoby, porozumění slovům, schopnost tvořivě pracovat.

Učitel nadiktuje žákům písmena vhodného slova. Společně slovo přečtou a pak učitel řekne, které písmeno ze slova mají žáci vrátit zpět a mají za úkol ho nahradit jiným písmenem tak, aby vzniklo jiné smysluplné slovo.

Př.: L E S... uklidíme písmeno L a žáci přemýšlí o novém slově. E S ...PES, VES, NES...

17. Písmenkový guláš

Procvičujeme: schopnost tvořivě pracovat, rozvoj slovní zásoby, porozumění slovům.

Učitel nadiktuje žákům písmena. Potom si zahrají na kuchaře, míchají je a zkouší, jaké slovo z nich může vzniknout.

Př.: K L O Š A ...ŠKOLA

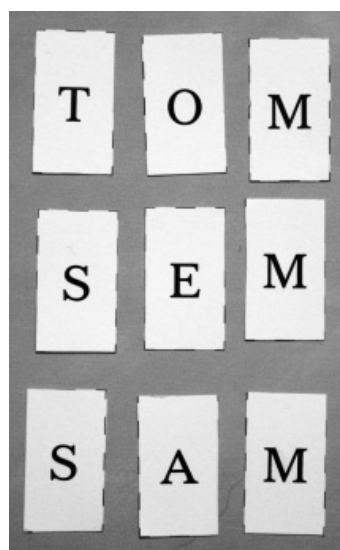
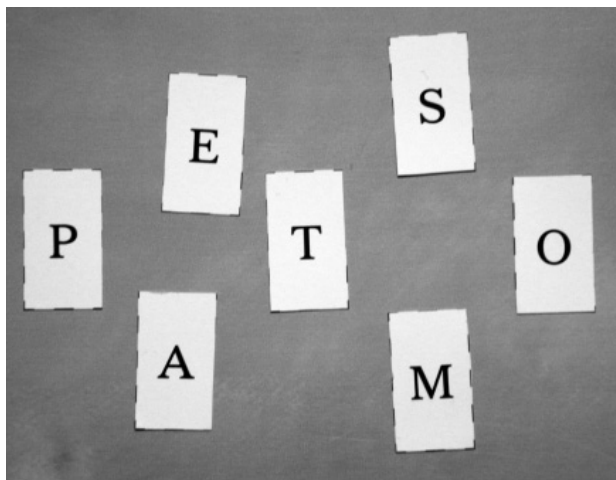

18. Na kuchaře

Procvičujeme: schopnost tvořivě pracovat, rozvoj slovní zásoby, porozumění významu slov, spolupráce ve dvojici či skupině.

Učitel nadiktuje žákům, která písmena ze skládací abecedy si mají připravit. Žáci se snaží sestavit z nich co nejvíce různých slov. Práce je vhodná pro dvojice či skupiny.

Př.: P E A T M S O ...TAM, SEM, SAM, MAT, TOM, MASO, PAST...

19. Na detektivy

Procvičujeme: schopnost tvořivě pracovat, rozvoj slovní zásoby, vnímání stavby slova, porozumění větě.

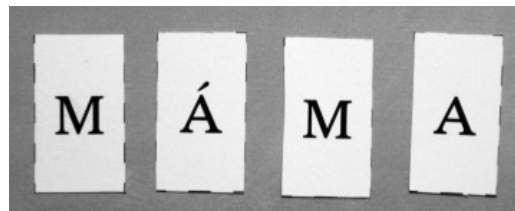
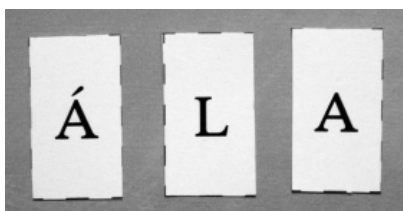
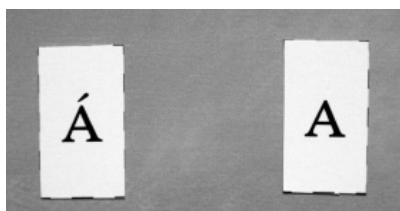
Učitel nadiktuje žákům, která písmena si mají připravit. Jsou to písmena, která ze slov ve zprávě zbyla.

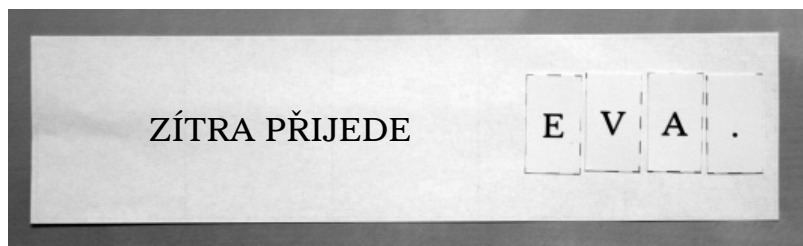
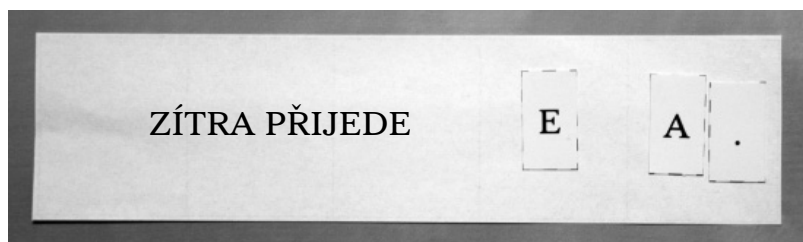
Ti se pak snaží vymyslet, vypátrat, která slova by to mohla být. Pracujeme buď jen se slovy, nebo se slovy z věty.

Ve 2. r. můžeme námět využít při učivu o samohláskách.

Př.: Á A ...ÁLA, MÁMA, TÁTA, TRÁVA, KRÁSA... se slovy dále pracujeme.

ZÍTRA PŘIJEDE E A . EVA, ELA, TETA...

20. Abeceda

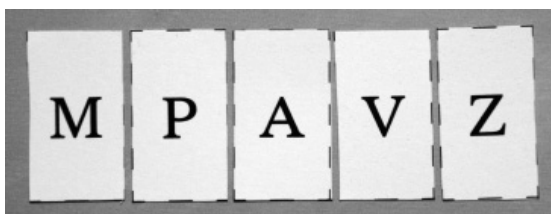
Písmena ze skládací abecedy lze dobře využít ve 2. r. při výuce abecedy, řazení písmen podle abecedy.

Procvičujeme: znalost pořadí písmen v abecedě, řazení písmen, slov podle abecedy.

Žáci si připraví na lavici písmena podle pořadí v abecedě. Učitel pak říká např. jména dětí ze třídy, žáci vybírají první písmeno tohoto jména, potom písmena seřadí podle abecedy.

Př.: Učitel říká jména, např. Maruška, Petr, Adélka, Vašík, Zuzka.

Žáci vybírají ze seřazené abecedy písmena M, P, A, V, Z. Pak je srovnají podle abecedy.

METODIKA ČINNOSTNÍHO UČENÍ S POMŮCKOU SKLÁDACÍ ABECEDA

Autoři: Mgr. Alena Bára Doležalová, Mgr. Čeněk Rosecký

Foto: Mgr. Čeněk Rosecký

Sazba: Libor Kapoun

Vydala: Tvořivá škola, o.s., Kamenná čtvrť 120, 639 00 Brno v roce 2012

© **Tvořivá škola, www.tvorivaskola.cz**